

Ovisnost o internetu, cyber-kockanju – kako ih sprječavati

UDK: 364.272:004.738.5

Stručni članak

Primljeno: 26.12.2009.

Mr. Ivica Stanić¹, Rijeka

mr.ivica.stanic@gmail.com

*Nije izgubio onaj tko je izgubio,
već onaj tko hoće izgubljeno vratiti!*

Talijanska poslovice

Sažetak

Online kockanje novi je oblik hazardnih igara i ovisnosti o njima. Putem interneta, ušlo je u naše domove i osvojilo simpatije djece i adolescenata, nudeći im lažnu nadu u veliki dobitak u igrama na sreću kao što su rulet, poker, klađenje i druge vrste kockarskih igara.

Nakon kraćega prikaza interneta, njegovih dobrih i loših strana, uz definiranje online kockanja, ovisnosti o njemu i internetu, autor ukazuje na to kako mlade osobe postaju žrtvama kockanja. Daje konkretan naputak roditeljima kako će otkriti da njihovo dijete igra hazardne igre, što i kako poduzeti u pravcu sprječavanja, odvikavanja ovisnika i liječenja ovisnosti o online kockanju. Zalaže se za dogovorno rješavanje problema, bez primjene sile, zastrašivanja, kazne i ucjene. Na jednom primjeru iz prakse pokazuje kako otac otkriva i dogovorom uspješno rješava problem kockanja i preporuča roditeljima da tako čine ako se nađu u sličnoj situaciji.

Ključne riječi

online kockanje, virtualne igraonice, ovisnost o kockanju, ovisnost o internetu, cyber-kriminal

1 Ivica Stanić polivalentni je defektolog s magisterijem na temu maloljetničke skitnje. Radio je kao učitelj i direktor osnovne škole, pedagog učeničkoga doma, predavač specijalne pedagogije na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Objavio je tri knjige i gotovo 400 raznih članaka. Dobitnik je nagrade „Tone Peruško“. Nakon četrdesetogodišnjeg staža u „mirovini“ je već 18 godina.

Uvod

Nekoliko posljednjih godina internet sve više ulazi u naše domove i postaje velikim pomagačem u svakodnevnom poslu, od informacija o polascima vlakova, autobusa i zrakoplova, vremenskim prilikama, preko najnovijih informacija o zbivanjima u svijetu i kod nas pa do kupovanja i plaćanja računa putem banke. Ta je suvremena tehnologija donijela čovječanstvu nesagledive koristi u svim područjima ljudskog života – znanosti, zdravstvu, kulturi, tehnici, prosvjeti, privredi i drugim područjima koja služe dobrobiti i unapređenju kvalitete čovjekova rada, napretka, zdravlja i općenito boljitku življenja ljudi. Putem interneta mlade osobe vješto virtualno putuju svijetom, upoznaju nove krajeve, prirodne ljepote, povijesne znamenitosti, narode, njihov, jezik, kulturu, običaje... Internet je neiscrpan izvor znanja, najnovijih otkrića, najaktualnijih informacija i drugih sadržaja koji služe čovjeku za širenje vidika, permanentno obrazovanje, stručno usavršavanje, zabavu, brzu vezu i komunikaciju sa cijelim svijetom.

Što je internet?

„Internet je mreža koja povezuje mnoge računalne sisteme i mreže, zasnovane na zajedničkom adresnom sustavu i komunikacijskom protokolu“ (Anić i Goldstein, 2007., 149). Ta je računalna mreža stvorena povezivanjem više računalnih mreža u jednu cjelinu, a taj se proces naziva međumrežno povezivanje. Razlikujemo uređaje koji se nazivaju klijenti, a putem njih korisnik traži i dobiva informaciju ili uslugu te poslužitelje koji korisnicima pružaju tražene informacije ili usluge, a nazivaju se računala. To je suvremeno informacijsko i komunikacijsko sredstvo u čovjekov život unijelo iznimno značajne i radikalne promjene. Internet nam omogućuje brzo i jednostavno obavljanje poslova, slušanje najnovijih glazbenih hitova, gledanje filmova, upoznavanje kulturne baštine starih naroda, uspostavljanje komunikacije sa znanjcima i virtualnim prijateljima u dalekom svijetu. Najveći je izvor znanja i nezamjenjiv pomoćnik učenicima pri izradi zadaća, pisanju referata i učenju. Budući da je internet javno dostupan međunarodni medij, ne postoji središnji autoritet koji bi nadzirao rad i ponašanje korisnika njegovih usluga. To je razlogom što ta visoka tehnologija namijenjena dobrobiti čovječanstva, u rukama kriminalnih i perverzних osoba dobije negativnu ulogu i funkciju, nanosi zlo i nedaće drugima, vrši nasilje i zlostavljanje. „Internet može djecu izložiti utjecaju protuzakonitog slikovnog materijala koji spada u dječju pornografiju, a može predstavljati i transakcijsku bazu za unosno raspačavanje nje pornografije“. Usto, djeca su često meta pedofila.

Istraživanje Hrabroga telefona i Poliklinike za djecu Grada Zagreba (www.poliklinika-djeca.hr) provedeno 2005. godine na uzorku od 4000 učenika od 4. do 8. razreda iz 19 osnovnih i prvog i drugog razreda dviju srednjih škola u 10 gradova Hrvatske „o internetskim iskustvima djece“ – neprocjenjiv je prinos proučavanju i rješavanju te problematike. To prvo hrvatsko istraživanje provela je doc. dr. Gordana Buljan-Flander sa svojim timom stručnjaka. Rezultati su pokazali da oko 90% djece u dobi od 10 do 16 godina koristi računalo i internet, a 58% svakodnevno. Više od 58% ih igra igrice, a 63% surfa, od toga 56% svaki dan, a 26% bez nadzora roditelja ili odrasle osobe, više od polovine je ponekad bez nadzora, 9% u društvu prijatelja, a samo 4% pod nadzorom roditelja. To je vrlo zabrinjavajuća situacija jer djeca i tinejdžeri lako dođu u kušnju, izazov, a i drugih ih nagovore da iskušaju sreću u virtualnim kockarnicama, pa se neki upuste u tu avanturu, osobito oni koje nitko ne nadzire. Zato djecu, barem dok steknu veće iskustvo, obavezno valja diskretno nadzirati i ukazati na rizik kockanja.

U Portalu: www.suvremena.hr: *Sto trideset tisuća ljudi u Hrvatskoj ovisno o internetu* i u *Vjesniku* od 7. i 8. listopada 2006., u članku: *Oprez: Stručnjaci upozoravaju na negativne posljedice globalne internetske mreže na mlade*, objavljen je opširan prikaz istraživanja psihologa Zorana Šimića „Ovisnost o internetu“. Izneseni su problemi i zaključak kako se prema rezultatima istraživanja pokazalo „da hrvatski *surferi* u toj ovisnosti prate svjetski trend.“ Nadalje, „Prema istraživanju Centra za istraživanje tržišta GfK, procjenjuje se da u Hrvatskoj ima oko 1, 3 milijuna korisnika interneta starijih od 15 godina, pa se dolazi do spoznaje o gotovo 130.000 ovisnih o internetu. Najviše ih je ovisno o elektroničkoj pošti i chatu, a najmanje o online trgovini. Ovisnici su u dobi od 20 do 30 godina i nema razlike u odnosu na spol“ (Nekić, 2006., 5).

„Prema nedavnom istraživanju Instituta za društvena istraživanja, čak 41% kućanstava u Hrvatskoj (prema uzorku od 1000 djece iz osnovnih škola) ima kompjutor, što je veliki porast u odnosu na prošle godine. Djeca su odgovorila da kompjutore najčešće koriste za igranje kompjutorskih igara (39, 6% često), zatim za pisanje (19, 7%), crtanje (27, 8%) te za surfanje internetom (11, 3% često)“ (Sambol, 2007., 10.).

„Povećanjem broja kućnih računala i kompjutorskih igara te vrtoglavi porastom internetskih sadržaja (130 web-sajtova 1993. godine, a čak 29 milijuna 2001.) stvoreno je ‘plodno tlo’ za razvoj nove vrste ovisnosti – ovisnosti o kompjutorima i internetu“ (Mataija Redžović, 2008., str. 5.). Velika pristupačnost interneta, raznolikost ponuđenih sadržaja, slab nadzor roditelja pogoduje i privlače radoznale, nezrele osoba koje čine rizičnu skupinu, stalno surfaju, a posljedice su zanemarivanje obitelji, prijatelja, školskih obveza, prehrane, osobne higijene...

„Kompulzivni ‘kompjutoraši’ često provode sate pred kompjutorom bez jela, kupanja i spavanja. Kada im se oduzme mogućnost uživanja u njima omiljenoj aktivnosti doživljavaju apstinencijske simptome: razdražljivost i tjeskobu“ (Mataija Redžović, 2008., str. 6.).

Moderna tehnologija – blagodati i opasnost za djecu

Nagla tehnologizacija i informatizacija u naš život, rad, zabavu, učenje, poimanja i potrebe unijela je revolucionarne promjene koje nismo mogli prihvatiti te tako koristiti blagodati, olakšanja, poboljšanja i kvalitativne promjene. Naime, nismo se znali uklopiti. Da bismo to učinili, moramo se prilagođavati novim uvjetima i mogućnostima, mijenjati vlastita tradicionalna poimanja života, rada, drugih ljudi, ponajprije samih sebe i svijeta oko sebe. Novi tehnološko-civilizacijski tijekovi prožeti su novinama, digitalnim telekomunikacijskim uređajima poput televizora, interneta, računala, mobitela i drugih modernih tehnologija visoke funkcionalnosti.

Iskazano nerazumijevanje, nepovjerenje, strah od robotizacije, anksioznost i rigidnosti u prihvaćanju novina prisutni su posvuda, poglavito u osobnom doživljavanju promjena, u načinu života, rada, percepciji pokazatelja nekih promjena na individualnom planu pa i društvu u cjelini. Trebalo je mnogo vremena za prevladavanje velikih izazova i kušnje pa su pojedine znatizeljne i pustolovne osobe, osobito djeca i tinejdžeri neodgovorno ulazili u opasne avanture i rizične pothvate te surfajući stranicama interneta doživjeli neugodna iskustva, pali u zamke pedofila, zalutali na stranice pornografije, upuštali se u hazardne igre u koje su ih uvukli ljudi skloni prijevari, lakoj i brznoj zaradi, kriminalu i drugim društveno neprihvatljivim radnjama.

Internet je civilizacijska tekovina izuzetno dinamičnoga i vrlo brzoga razvoja digitalnih informacijsko-komunikacijskih tehnologija koje su promijenile svijet. Zahvaljujući njemu za nekoliko sekundi dolazimo do ogromnoga broja informacija za koje smo ranije trošili sate i dane tražeći u arhivama, listajući stručne časopise, priručnike, enciklopedije i znanstvene studije u knjižnicama i bibliotekama. „Suvremeno čovječanstvo proživljava doba svoga nevjerojatnog znanstveno-tehničkog razvoja, kojeg prati podjednaka ekspanzija svestranog informacijskog informiranja i domišljatog zloupotrebljavanja njegovih dostignuća gotovo na svim područjima društvenog života. Naivno bi bilo očekivati da na ovom stupnju svjetskog razvoja jedno bez drugog može postojati, isto kao što je neutemeljeno svako nastojanje da se

nezakonitim i nenormalnim metodama, sredstvima i radnjama poseže za tuđim i to opravdava nekakvom ‘borbom’ protiv monopola i pravom na slobodu informacija“ (Dragičević, 1999, 3).

Ta nova moderna telekomunikacijska tehnologija snažno utječe na naš život, pomaže nam uspješnije, brže i bolje izvršavati određene zadaće, rješavati probleme, lakše iznalaziti informacije, uspostaviti kvalitetnu i brzu komunikaciju s prijateljima diljem cijeloga svijeta. Svakom omogućuje da zadovolji svoju radoznalost, da se permanentno samoobrazuje, upozna kulturnu baštinu drugih naroda. Internet je važna suvremena globalna infrastruktura za lakše obrazovanje, informiranje, istraživanje, razvoj znanosti, industrije, privrede i gospodarstva, a znanje i informacije primarni su čimbenici napretka i sveukupnoga društvenog razvoja.

To suvremeno tehničko sredstvo omogućuje brzi prijenos informacija i komunikaciju, slanje poruka, slika, članaka... Doživio je veliku popularnost i prihvaćen je od građana bez obzira na životnu dob, spol, profesiju, obrazovanje. Mnogima služi da zadovolje radoznalost, istraživačke porive, jednima za zabavu, drugima za upoznavanje novih prijatelja, za učenje stranih jezika. Koriste ga inženjeri, znanstvenici, profesori, političari sabornici, službenici, vojnici, radnici, domaćice, djeca, tinejdžeri i tinejdžerice jer im pruža zabavne i zanimljive sadržaje. Nove generacije kompjutera, sateliti, internetske mreže povezuju svijet i glavnim su sredstvom aktualne informacije i brze komunikacije u svim zemljama s ljudima iz cijeloga svijeta.

Osim za dobrobit čovječanstva, moderna tehnološka sredstva razne moralno deformirane, perverzne i kriminalne osobe zlorabe za iskorištavanje, ucjenjivanje, zlostavljanje djece i mladih. Putem interneta nude neprimjerene sadržaje, od pornografije do eksplicitnog seksa, nagovaraju na uživanje droga, cyber-kockanje, vrbuju za prostituciju, snimanje i distribuciju pornografije, te svekolike društveno neprihvatljive i kažnjive aktivnosti na štetu djece, tzv. cyber-kriminalitet.

Cyber-kriminal, cyber-kockanje, pedofilija, pornografija, seksualno zlostavljanje, nasilje, iskorištavanje, organiziranje maloljetničke prostitucije, trgovanje dječom, tinejdžerima i druga kaznena djela na štetu mladih globalizirala su se, a prateći tehnološki razvoj informatičkih tehnologija kriminalci vlastitim inovacijama, kreiranjem, usavršavanjem i zloporabom šire tu problematiku i ona izlazi iz nacionalnih okvira, postupno poprima međunarodne dimenzije i postaje internacionalni problem protiv kojega se bore nacionalne policije u suradnji s Interpolom.

Internet je golem izazov ne samo humanistima i znanstvenicima koji tragaju za novim mogućnostima njegove primjene u korisne svrhe, u znanosti, zdravstvu, kulturi, prosvjeti, tehnici i područjima koja služe unapređenju kvalitete čovjekova

rada, napretka, zdravlja i općenito života ljudi, nego jednako tako i kriminalcima, delikventima, kockarima, pedofilima, nastranim osobama koje te tehničko-tehnološke dosege rabe u kriminalne svrhe, od privrednoga kriminaliteta do pornografije, pedofilije, seksualnoga nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja djece i mladih za zadovoljavanje svojih nastranih seksualnih poriva, te brzo bogaćenje proizvodnjom i distribucijom dječje pornografije, organiziranjem dječje prostitucije, trgovanje djecom...

Moderna tehnologija uz dobre ima i loše strane – značajno nam olakšava život i rad, ali ga ponekad i zagorčava. Zapravo, ne čini to ona, nego zli ljudi koji domišljato koriste njezina tehnološka svojstva namijenjena dobrobiti čovječanstva, vješto ih usmjeravajući protiv ljudi. Još je apsurdnije što ih čovjek, umjesto mudroga, znalačkog i racionalnog korištenja modernih tehnologija, zlorabi te postaje ovisnik o internetu, igricama, mobitelu, SMS-porukama, kocki...

Ovisnost o internetu – ozbiljan zdravstveni, obiteljski i društveni problem

Ovisnost (engl. *dependence*) pojava je koja se očituje kompulzivnim nagonom za prekomjernim konzumiranjem internetskih usluga na način koji narušava fizičko i/ili psihičko zdravlje, uzrokuje teškoće u svakodnevnom obiteljskom, socijalnom i radnom životu. Pojavu ovisnosti ne uzrokuje internet već čovjek stalnom zlorabom njegovih sadržaja. On je stalno opsjednut i razmišlja o tehnološkom uređaju i aktivnosti koji su u fokusu ovisnosti. „Ovisnost je psihološki ili ponašajni sindrom koji se kod različitih ljudi različito manifestira, no, ipak postoji iznenađujuća sličnost među ovisnim pojedincima, bez obzira na njihove specifične okolnosti i ‘objekte’ ovisnosti“ (Mataija Redžović, 2008., str. 4.). Kompjutorska i internetska ovisnost ima mnogo zajedničkog s klasičnim ovisnostima. Razlika je u tome što ovisnik ne zlorabi psihoaktivne tvari, nego ovisničku potrebu zadovoljava sadržajima koji se nude na internetu. Ima sljedeća obilježja: a) jaku želju za stalnim korištenjem interneta, b) povišenu toleranciju, c) psihičku ovisnost i d) internet štetno djeluje na njega, obitelj i društvo, a u slučaju prekida javljaju se simptomi apstinencijske krize.

Ovisnost o internetu objašnjava se slično kao i ovisnost o drugim aktivnostima. Ako je moguće biti ovisan o kockanju, gledanju televizije, pornografiji i seksu, onda je logično da se može biti i ovisnikom o internetu. Tu ipak treba naglasiti da je vrlo malo ovisnika samo o internetu. Ovdje je riječ o aktivnostima koje omogućuje internet. Primjerice, ovisnost o cyber-pornografiji, o razgovoru u chatu, o online kockanju koje pridonose ovisnosti o internetu.

Da bi se moglo govoriti o ovisnosti u pravom smislu riječi, vezanost uz internet mora biti destruktivna po privatni život, osobne obveze i odnose, a kad mu se uskrati internet javljaju se neugodni simptomi, poput teškoća spavanja, čestoga buđenja, drhtavice, noćne more, znojenja... To su tzv. apstinencijski simptomi koji postaju sve jači i vrše kompulzivni pritisak na ovisnika da pretražuje internetske stranice. Kompulzivna potreba za surfanjem često se javlja kod korisnika servisa za traženje ljubavnih partnera. No, ako su pronašli partnera, njihove će apstinencijske krize ili krize oduke biti znatno slabije. U nekih osoba smetnje se javljaju samo u početku oduke od ovisničkoga surfanja, a potom postupno slabe i gase se pa se i ne govori o ovisnosti, nego o jačoj navici i strasti. Slično je s internetskim igrama i razgovorima u chatu. Kad je riječ o pornografiji, to je puno teže. U njih se najčešće formira iznimno snažna psihička ovisnost.

Psiholozi i psihijatri koji se bave problemom tehnoloških i virtualnih ovisnosti, u koje je svrstana ovisnost o internetu i aktivnostima vezanim uz njegovu uporabu i zlorabu, ističu da je to delikatan, složen i težak medicinski, osobni, obiteljski i društveni problem. „Istraživanja u SAD-u pokazuju da je tipičan internet ovisnik u ranim tridesetim, i da provodi 30-ak sati tjedno na nebitnoj (nevezanoj za posao) uporabi interneta. Na uzorku od 18.000 internetskih korisnika oko 6% ispunjavalo je kriterije za prekomjerno korištenje interneta. U općoj populaciji, pokazuju istraživanja, takvih bi moglo biti između 3 i 10 posto“ (Bošković, 2008., str.5.).

Pretjerano i kompulzivno korištenje interneta i online aktivnosti vodi u izolaciju, utječe na stvaranje virtualnih prijateljstava, postupno otuđenje i gubitak stvarnih prijatelja, a može se razviti i ovisnost. Usto, dugo sjedenje i gledanje u monitor izaziva zdravstvene posljedice, neke mentalne smetnje i poteškoće poput depresije. Pri tom nije važna količina vremena provedenog uz internet, već strast i navika na online aktivnosti. Iznimno mnogo znanstvenika, poslovnih ljudi i djelatnika svakodnevno za računalom provodi oko 7 do 8 sati, ali usredotočeni su na vrijedne sadržaje, a ne na erotiku i pornografiju. Neke mlade osobe, kad zapadnu u krizu zbog sukoba s roditeljima ili s nastavnicima, odlaze na internet i njime se tješe. To je bijeg od problema, a od njih se ne može pobjeći. Valja ih rješavati jer kamo god pošli, oni idu s nama. Kod ovisnika postoji čvrsta vezanost uz internet, destruktivno ponašanje, zanemaruje privatni život, osobne obveze i odnose. Ako ga odvojimo od interneta, pati od apstinencijskih kriza.

Ovisnost o internetu u nekim dijelovima svijeta ozbiljan je problem. Primjerice, na Dalekom Istoku, pomama za online igrama (tzv. masovne multiplayer igre) među surferima, učenicima i studentima, postale su ozbiljan problem. Studija lokal-

ne udruge mladih u kineskoj metropoli Šangaj otkrila je čak 14% tinejdžera od 11 do 17 godina ovisnih o internetu i online igrama, a 0, 5% su teški ovisnici, te utvrdila da su dječaci skloniji od djevojčica ovisnosti o internetu.

Koliko se ovaj problem drži ozbiljnim, pokazuje i činjenica da je pekinška vojna bolnica osnovala posebnu kliniku za ovisnike o webu. Liječe ih farmako-socio-psiho-fizioterapijom, zabavnim aktivnostima te muziko-radnom terapijom, uz svakodnevni tretman akupunkturom.

I djeca u Hrvatskoj pate od ovisnosti o kompjutoru i 20-ak ih se godišnje liječi u dnevnoj bolnici u zagrebačkoj Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež. Godine 2008. bilo je 5 djevojčica i 15 dječaka u dobi od 10 do 14 godina. Liječenje traje od šest mjeseci do tri godine. Sastoji se od terapije antidepresivima te individualne, grupne i obiteljske psihoterapije. U većini slučajeva djeca se izliječe, međutim, neki nažalost ostaju u doživotnom psihotičnom zagrljaju depresije ili psihoze“. (Tomljanović, 2008., str.72.) Prema istom izvoru, dr. Kušmić tvrdi: „Stalnim ponavljanjem ugođe iscrpljuju se spremišta neurotransmitera serotonina i dopamina u mozgu, a posljedica na kraju je depresivno raspoloženje. Dijete gubi kontrolu i želi još više vremena provesti u igri i vratiti izgubljenu ugođu prelaskom na ‘žešće’ igrice. Pokušaju li ga roditelji silom otrgnuti od računala ono pada u ovisničku krizu“ i dodaje: „Ovisnost o kompjutoru se uvijek javlja u kombinaciji s poremećajem socijalnog ponašanja ili, pak, hiperaktivnog ponašanja.“

Što je cyber-kockanje?

Cyber-kockanje (online ili virtualno kockanje) internetsko je klađenje i igranje za novac. Primjerice, to je online kockanje (engl. gambling), klađenje, online igre, kasino, internetska igraonica i druge aktivnosti vezane uz klađenje i kockanje koje se vrši na specijaliziranim mjestima na webu (engl. web site). Osim tehničkih uređaja, automat-klubova, kockarskih aparata, tu je najsuvremenija online kockarnica koja nudi igre na sreću, kladionice, rulet, poker i druge, oblike online kockanja i hazardiranja.

Domišljati biznismeni, zlorabeći izuzetne mogućnosti interneta koji je spoj suvremenih tehnoloških, informacijsko-komunikacijskih dosega, nude cyber-kockarnice, online hazard

uz lažnu nadu u veliki dobitak. To je izazov i kušnja osobama sklonim kockanju, a posebno znatiželjnoj djeci i mladeži koji u vlastitom domu putem interneta imaju cyber kockarnicu. Dovoljno je imati internet, bankovnu karticu, znati rukovati računalom i početi kockati.

Prema Sambolu (2007., str.10.) Institut za društvena istraživanja utvrdio je da od 1000 djece, 26, 3% koristi kompjutor do sat vremena dnevno, 13% do 2 sata, a 6% više od 3 sata dnevno. To pokazuje da djeca mnogo vremena provode uz računala i internet, što se loše odražava na njihovo zdravlje, socijalizaciju i društveni život, vodi u izolaciju, ugrožava prave prijateljske veze, izlaže ih riziku od spolnog napastovanja pedofila i nagovaranju na tajne susrete uživo, izlaže pornografiji, scenama eksplicitnog seksa, opscenog govora i govora mržnje, a one koji online kockaju „olakša“ za stipendiju, ušteđevinu i, uz to, razvija trajnu naviku i ovisnost. U kockanju se mladi posvuda slično ponašaju i imaju podjednake probleme. Gaillard (1993., prema Zuckerman-Itković i Prostran, 2009., str.106.) kaže da djeca: „troše zarađeni novac, potom posuđuju, a kad se potroše svi rodbinski ili prijateljski resursi, kako bi nastavili igru, odaju se kriminalu. Sve to prati teška unutrašnja borba ovisnika, mnogobrojni psihički problemi i neizmijerna duševna patnja.“.

Kad ne znaju reći ne...

Svi kockari očekuju veliki dobitak, a na gubitke ne misle. Izuzetno rijetko netko dobije veću svotu novca te umjesto da prestane hazardirati, on s još većim žarom nastavlja kockati da bi udvostručio dobitak, no na kraju izgubi sve. Oni koji gube nastavljaju kockati da bi vratili izgubljeno, a oni koji dobiju nastavljaju radi još većih dobitaka. Pojedinci redovito gube i uporno nastavljaju igrati, uvjereni da dolazi njihovih pet minuta i da će ih poslužiti sreća u sljedećoj igri, no ta sretna sljedeća igra ne dolazi. Kad im „presuše“ svi izvori novca, neki se odlučuju na prijekare, falsifikate finansijskih i drugih dokumenata, bankovnih kartica, pronevjeru, krađu, provalu, pljačku, razbojništvo i kriminalne delikte. Zbog novca za kockanje oni često postaju kriminalcima.

OSVAJAČKA MOĆ ONLINE KOCKANJA

- TRANSAKCIJE NOVCA MOGUĆE SU OD 0 DO 24 SATA
- UPLATA I ISPLATA EVENTUALNO OSVOJENA NOVCA OBAVLJAJU SE U STANU, NIJE POTREBNO IĆI U Kladionice, Automat-klubove ili Poker-klubove u grad, često i po nevremenu
- UKLJUČIVANJE ILI ODUSTAJANJE OD KOCKANJA MOGUĆE JE U SVAKO VRIJEME I ODMAH ČIM KOCKAR ODLUČI JER MU JE STALNO SLOBODAN PRISTUP KOCKARSKIM ONLINE UREĐAJIMA
- DOK PRIVLAČI MLADE NA KOCKANJE, NUDI IM POČETNI ULOG OD 300-400 DOLARA I TIME IH MOTIVIRA
- NEMA BRIGE O ŽETONIMA, GOTOVINSKIM UPLATAMA I ISPLATAMA, SVE SE OBAVLJA BANKOVNOM KARTICOM DISKRECIJA JE U POTPUNOSTI ZAJAMČENA – NITKO NE ZNA KOLIKO JE NETKO NOVCA DOBIO ILI IZGUBIO.

Dobro osmišljeni programi kockanja, jednostavne uplate i isplate, mogućnost uključenja u igru u svako doba – a najviše lažno obećanje i čekanje većega dobitka – privlače neiskusne, vrlo lakome mlade osobe koje se olako uključe u kockanje, bez razmišljanja o lošim posljedicama. To su obično osobe nesposobne za samonadzor i prestanak igranja bez obzira na to gube li ili dobivaju.

Online kockanje osvaja tinejdžere

Tinejdžeri su izuzetno dobro primili taj novi, najblaže rečeno, oblik igara na sreću, a riječ je, zapravo, o pravom hazardu i kockanju. Mladi bez znanja roditelja uključe internet pa koristeći kockarsku tehnologiju zabavljaju se, klade i kockaju. Sve što ima u kockarnicama u gradu, nalaze na internetu. Za njih je to ne samo zabava i očekivanje zgoditka nego i golem izazov i avantura. Suvremena kockarska tehnologija snažan je magnet koji privlači, obećava i osvaja djecu i mlade, a roditelji i nastavnici ne znaju da djeca svake noći online hazardiraju.

Problem je delikatan i složen. Nije toliko zlo u gubitku novca, koliko u stvaranju trajne navike, štoviše ovisnosti o online kockanju. Učenici, primjerice, zapuštaju učenje jer ih kocka zaokuplja. Potpuno mu se predaju, svu svoju pozornost i misli usmjere na igru očekujući da im se nasmiješi sreća i da osvoje veću svotu novaca. Kako to u praksi izgleda, vidi se iz ispovijesti srednjoškolca koji je zatražio našu pomoć: „Kad roditelji odu na spavanje, uključim kompjutor i idem na internet. Zadržavam dah sve dok ne saznam jesam li nešto dobio ili izgubio. Bez obzira na ishod, poslije kratke stanke, duboko udahnem i odmah nastavljam. Pri tomu ne skidam pogled s monitora, ne čujem ništa. Ponavljam to sve dok ima novca ili me ne svlada san, a onda takav nenaspavan i iscrpljen idem u školu. Meni je to čista zabava. Ulažem sitno pa sitno gubim ili dobivam. Jednu večer sam u plusu, drugu u minusu. Igram pola godine, imam svoj sistem igre, ali sam u ukupnom minusu koji redovito pokrивam svojim džeparcem. Imao bih veći trošak da izlazim s društvom. Kockari izgube sve, prije ili poslije. To znam, a usto, muče me i drugi problemi. Dok sam igrao, otac je ušao i promatrao me, zatim dobro namlatio te internet prenio u dnevni boravak. Sad igram samo dok su oni na poslu. Zapazio sam da brzo gubim kontrolu nad igrom. U svakoj partiji očekujem dobitak, a stalno sam u minusu i kad nestane džeparca snalazim se nekako. Sve više se bojim ovisnosti, popustio sam u školi, ranije sam igrao košarku, a sada sam je napustio, djevojka me ostavila jer sam nekoliko puta zaspao na tulumu, priznao sam joj da sam kockao.“

Ovaj mladić je shvatio da je kockajući online gubio novac, plašio se ovisnosti, ostao bez djevojke... No, u zadnji je čas zatražio i dobio stručnu pomoć te izbjegao ono najgore – ovisnost.

Mladi sve više koriste računala, internet, mobitele i druge elektroničke naprave. Poželjno je to i dobro. No, te moderne tehnologije imaju dvije strane: onu dobru koja im može olakšati život, i onu lošu koja ga može otežati i zagorčati. Štetne smo posljedice vidjeli i ukazali da se one boljom edukacijom, osposobljavanjem, opreznim i racionalnim korištenjem mogu izbjeći. Ako se to ne čini pravovremeno i ako zakaže nadzor roditelja, djeca će zlorabeći i prekomjerno koristeći te suvremene uređaje razviti trajnu naviku, postati ovisnici o internetu i online kocki. Ne budu li se liječili, sve može završiti katastrofično. Voditelj dnevne bolnice za liječenje ovisnika o računalima, internetu, igricama i online kockanju, neuropsihijatar dr. Enes Kušmić u praksi je „imao četiri pokušaja samoubojstva dječaka koje je ovisnost dovela do ruba, te su lebdjeli između stvarnosti i iluzije“ (Tomljanović, 2008., str.72.). U Kini je i nekim drugim zemljama bilo i smrtnih slučajeva o čemu su izvješćivali naši i svjetski mediji, novine, radio i televizija.

Tinejdžeri – žrtve online kockanja

Mnogi će kockari ostati neotkriveni jer roditelji ne sumnjaju u to da bi njihova djeca mogla to činiti, stoga ih ni ne nadziru. Znatiželja, laka pristupačnost, očekivanja brze zarade, lakoća kockanja putem interneta, mogućnost skrivanja od roditelja i drugih znatiželjnika, ukazuje na to da ćemo se uskoro naći pred ozbiljnim problemom jer je riječ o rizičnoj populaciji (tinejdžerima), u najosjetljivijoj razvojnoj fazi koju psiholozi nazivaju „fazom bure i oluje“. Štoviše, roditelji drže da njihova djeca nemaju novca za kockanje. Oni su u velikoj zabludi i mogu doživjeti šok kad otkriju kockarski dug djece ili dobiju optužnicu zbog krađa koje je počinilo njihovo dijete.

Ako se tinejdžeri snalaze za novac, slobodno klade u javnim kladionicama i kockaju u kockarnicama, sigurno će to činiti i na internetu u svojoj sobi gdje su bez ikakvog nadzora.

Motivi, uzroci i posljedice isti su kao i u kladenju i kockanju u kladionicama u gradu. A kad je riječ o načinima nabavljanja novca za kockanje, onda su to krađa, prijevarena, razbojstvo, kriminal, prostitucija i drugi društveno neprihvatljivi oblici ponašanja. U Pensilvaniji je jedan 19-godišnji student optužen da je opljačkao banku kako bi vratio dug od 5.000 dolara koji je napravio kockajući putem interneta. Sličnih slučajeva ima puno, bit će ih i više. Budući da je utvrđen velik rizik, online kockanje zakonom je zabranjeno u SAD-u. Prva istraživanja u Sjevernoj Americi pokazuju da su među online kockarima najbrojnije mlade osobe od 18. do 24. godine života. Istraživanja na uzorku od 113 studenata, iako ne obuhvaćaju sve oblike koc-

kanja, pokazuju da su i naši mladi kockari na razini europskoga prosjeka. Usto, pokazala su motive koji mlade osobe potiču na kockanje. „Oko četvrtine studenata (25, 6%) bavi se igrama na sreću iz zadovoljstva, tek 0, 9% radi izbjegavanja problema i 1, 8% zbog razočarenja u ljubavi, dok statistički značajna većina od 71, 7% igra igre na sreću jer želi ‘ubiti’ dosadu“ (Zuckerman-Itković i Prostran, 2009., str.111.). Tek četvrtina ispitanika uključuje se u igre na sreću iz osobnog zadovoljstva, a čak 71, 7% to čini iz dosade. To je imperativ sadržajnije zabave i racionalnije organizacije slobodnog vremena

Tinejdžere i tinejdžerice virtualne kockarnice kladionice vješto namame nudeći im za početak sto, dvjesto dolara, a oni k tomu dodaju džeparac, novac za užine, neke sitne zarade i pomalo troše jer se moraju skrivati i čekati da roditelji odu na spavanje kako bi odigrali nekoliko partija. U mnogo su povoljnijoj situaciji oni koji imaju internet u svojoj sobi. No, i jednima i drugima to je samo zabava, učenje vještine i usvajanje navike, a pravo virtualno kockanje tek će uslijediti kasnije, ako ih roditelji ne zateknu na djelu i ne poduzmu mjere protiv takvoga ponašanja. Ponekad će biti potrebno odvikavanje i liječenje. Što se prije mjere poduzmu, uspjeh će biti bolji i brži.

Osim gubitka novca, djeca i mladi popuštaju u školskom učenju, izvršavanju obveza, izoliraju se i otuđuju od vršnjaka – i ono što je najgore – postupno stječu trajnu naviku, a s vremenom postaju i ovisnici. U svakom slučaju, prijete im opasnost da i u odrasloj životnoj dobi nastave hazardirati.

Kad govorimo o internetskom ili virtualnom kockanju i ovisnicima o njemu, valja imati na pameti da ljudska pohlepa i ovisnost o kocki tjera ovisnike na sve veća ulaganja. U virtualnoj kockarnici odmah se sve plaća, vrše se transakcije pomoću kreditnih kartica, nema pozajmica. Koliko god je ono s jedne strane opasno jer se štetno odražava na psihofizičko zdravlje, toliko je s druge strane opasno jer stvara velike novčane gubitke, dovodi do zapostavljanja škole ili posla, do otuđenja od vršnjaka i kolega, a još razornije djeluje na obitelj koja je nerijetko doslovce dovedena na prosjački štap jer je član obitelji prokockao kuću i sav imetak. I ne samo to, kockarske dugove valja vraćati, otplaćivati pozajmice i kredite, živjeti u bijedi i svakodnevnoj svađi. Nerijetko dolazi do razvoda braka, raspada obitelji, a ovisnik od teškoga gubitka i ogorčenja zbog toga što ga je zadesilo toliko zlo, počinje uzimati alkohol ili drogu. No, takvi ljudi znaju reći da im je samo za dlaku izmaklo čitavo bogatstvo. Upravo, to nesretno „za dlaku“, tjera ih na pozajmice s lihvarskim kamata jer čim dobiju očekivani novac, sve će „lako vratiti“. Na kraju se očekivanja izjalove, dugovi i velike kamate ostaju, vjerovnici traže vraćanje duga, nerijetko uz

prijetnju smrću. Ovisnik još očekuje svoj zamišljeni dobitak, ali bez novaca nema hazardiranja pa jedino rješenje vidi u krađi, falsifikatima, provalama, pljački... U tome uspije jedan, dva ili više puta, vrati dugove, a ostatak opet za „dlaku“ izgubi. Nastavlja s kriminalnim aktivnostima pa obično završi u zatvoru. Pojedinci počine zločin, ubiju čuvara ili on ubije njih. Neki se ovisnici nađu u bezizlaznoj situaciji, ostanu bez imetka, kuće, posla, obitelji. Ne mogu vratiti dug, a svjesni su da će pronevjere i krađe biti otkrivene. Kako bi izbjegli sramotu, izvrše samoubojstvo.

Naveli smo drastičan primjer – jer tko hazardira, tako prolazi. Samo rijetki dobivaju, ali najčešće i sve izgube. Umjesto da prekinu s kockanjem, izmire dugove i vrate se mirnom životu, oni očekuju da će ih sreća opet poslužiti, nastavljaju i tada sve izgube. Descartes mudro kaže: „Nije dovoljno imati zdrav razum: valja ga znati i primijeniti.“ Još gore prođu oni koji svim silama nastoje vratiti izgubljeno. Prodaju sve što imaju, zadužuju se, upuštaju se u kriminal, provode dane i noći kockajući, a na kraju iscrpljeni, razočarani i skrhani uništeni izvrše samoubojstvo.

Postoje ovisnici o virtualnom kockanju koji nekako funkcioniraju na poslu i u obitelji, a na virtualno kockanje, igre na sreću, klađenje, krijući od svojih najbližih troše toliko koliko imaju na kreditnoj kartici, iskradajući se noću do interneta da bi posjetili virtualnu kockarnicu.

Svatko će od njih lako zaključiti kako je žrtva, a organizator uzima zaradu. Da bi jedan od njih mogao dobiti mnogo novaca, drugi moraju gubiti, a poneki sitni dobitak mamac je za naivne.

Internetske kockarnice vrlo su unosan posao. Po godišnjem prometu predstavljaju važan segment elektroničkoga poslovanja i zauzima drugo mjesto, odmah iza online trgovine. Prije dvije godine u online poker ulagalo se 16 milijuna dolara godišnje, a danas se, prema Pokerpulse.com, na online-pokeru svakog dana uloži 200 milijuna dolara, a godišnji promet u svjetskim razmjerima doseže stotine milijardi dolara, uz trend rasta od oko 22% godišnje.

Kako prepoznati mladu osobu koja online kocka i što činiti?

Kako bismo mladoj osobi, koja se bavi online klađenjem, kockanjem ili bilo kojom vrstom hazardnih igara, pomogli da prestane s tim osobnim, obiteljskim i društvenim zlom i da izbjegne barem onu posljednju fazu – patološku ovisnosti, potrebno je što ranije uočiti je, identificirati i uključiti u terapiju. Budući da su roditelji obično prezauzeti drugim poslovima, njihovi sinovi i kćeri obično svoje vrijeme

koriste za surfanje internetskim stranicama ili za online klađenje jer za druge vrste kocke nemaju dosta novaca, barem u početku. Oni su snalažljivi i neće proći puno vremena, past će u napast i neće odoljeti izazovu kocke koja im nudi brz i lak dobitak, što se kasnije pretvori u velik gubitak, ulaženje u dugove, vjerujući da će se uskoro obogatiti. Tako sve više ulaze u dugove i kriminal, a kad roditelji otkriju, kasno je – oni su patološki ovisnici o kocki, zapali su u dugove koje valja vratiti, a zbog kriminala idu na sud.

Da bi roditelji i njihova djeca izbjegli tu tragediju, valja izgraditi međusobno povjerenje, češće razgovarati, družiti se pa će lakše uočiti da je njihovo dijete zapalo u krizu, da mu treba njihova pomoć. Usto, internet treba instalirati na mjestu koje je pogodno za diskretan nadzor.

Roditelj koji svakodnevno razgovara s djetetom, prati njegov rad i učenje, zapaziti će sve promjene na svome djetetu. Uz to, kad je u krizi, na manje ili više prepoznatljiv način, ono šalje signale okolini koje roditelj zapazi, kroz razgovor dešifrira i poduzme mjere sprječavanja.

SIMPTOMI ONLINE KOCKANJA

- EKSCESIVNO KORIŠTENJE INTERNETA, NAPROSTO SE OD NJEGA NE MOŽE ODVOJITI
- MNOGO RAZGOVARA O KORIŠTENJU INTERNETA I LAŽE DA GA MALO KORISTI JER MORA UČITI
- POČELO JE ZAPUŠTATI TJELESNE AKTIVNOSTI I DRUŠTVENI ŽIVOT, SVE MANJE IZLAZI IZ KUĆE
- ZANEMARUJE SVOJE DUŽNOSTI I OBVEZE U KUĆI I U ŠKOLI, POPUŠTA U UČENJU
- STALNO TRAŽI NOVAC ZA NEKE ŠKOLSKE POTREBE ILI ZA RAČUNALNU OPREMU
- POZAJMLJUJE NOVAC OD PRIJATELJA I RODBINE, BEZ ZNANJA I ODOBRENJA RODITELJA
- ČIM DOĐE IZ ŠKOLE, ODMAH SJEDA ZA KOMPJUTOR I NEŠTO SKRIVAJUĆI PRETRAŽUJE
- ZAPAŽATE DA MU JE INTERNET GLAVNA UTJEHA, A ČIM IMA PROBLEMA, U NJEMU TRAŽI UTJEHU I SMIRENJE
- FIZIČKI JE I EMOCIONALNO ISCRPLJEN OD VIŠESATNOGA SJEDENJA ISPRED MONITORA
- NEGIRA POSTOJANJE BILO KAKVIH PROBLEMA, EVENTUALNO PRIZNA DA SE POVREMENO ONLINE KLADI, ALI ODBIJA SVAKU POMISAO DA JE OVISNIK O KOCKANJU
- ZANEMARUJE OSOBNI IZGLED, HIGIJENU, PREHRANU, ŠKOLSKE I OBITELJSKE OBVEZE I DUŽNOSTI
- AKO MU SE USKRATI ONLINE KOCKANJE, ISKAZUJE NEZADOVOLJSTVO I NE MOŽE NORMALNO FUNKCIONIRATI U ŽIVOTU.

U početku su simptomi blagi i služe za ranu detekciju, ali s razvojem ovisnosti o online kockanju postaju sve izraženiji, a dr. Kušmić (Tomljanović, 2008., str.72.) prikazao je kako reagiraju ovisnici prije početka liječenja.

Reakcije ovisnika prije liječenja

- Neki ovisnici bez pauze provedu 15 sati u igri i surfanju po internetu gdje nerijetko otvaraju stranice neprimjerene njihovoj dobi.
- Teški ovisnici gotovo ne spavaju, nije im stalo do toga kako izgledaju, zanemaruju higijenu, jedu brzu hranu i često u žaru igre nisu svjesni što i koliko jedu.
- Ne mogu se usredotočiti na učenje, gube zanimanje za školu. U početku markiraju, a kasnije gube svaki interes i prestaju odlaziti na nastavu. Zapoostavljaju i druge obveze, primjerice treninge, učenje stranog jezika, glazbenu školu i sl.
- Ne žele se družiti s vršnjacima, pa ih oni često psihički maltretiraju i ismijavaju. U napadaju bijesa spremno ucjenjuju roditelje samopovređivanjem i obično nakon toga dolaze na bolničko liječenje.

Online kockanje pristupačno je, atraktivno, no razvija toleranciju i ovisnost te uzrokuje teže posljedice. Želja za dobitkom nalaže veće ulaganje i učestalije online kockanje. Osim toga, ovisnici pod prisilom povećavaju uloge da održe razinu adrenalina, hormona sreće. Povećanje aktivnosti radi većega lučenja hormona za istu razinu ugođe naziva se *tolerancijom*.

Kad roditelj uoči blage simptome, mora strpljivo, mirno, razborito, s puno pedagoškoga takta razgovarati s djetetom, dogovoriti odlazak u savjetovalište na razgovor sa psihologom i početak tretmana te uvjeriti dijete da treba aktivno surađivati s terapeutom. Time će spriječiti puno teža ovisnička reagiranja i bolničko liječenje koje navodi neuropsihijatar dr. Kušmić. Sve valja dogovarati s djetetom i graditi na međusobnom povjerenju jer sila i ucjena ne pomažu. Koliko god znali o štetnim posljedicama kockanja, djeca dođu u iskušenje i zaigraju neku online igru.

Ovisnost o online kockanju

Ovisnost o online kockanju definiramo kao ustrajnu prekomjernu zlorabu interneta za kockanje i igranje hazardnih igara koje kroz određeno vremensko razdoblje i pod određenim uvjetima narušava fizičko i/ili psihičko zdravlje, stvara poteškoće u socijalnom funkcioniranju.

Dakle, ovisnost o internetu i online kockanju stvara se stalnim ponavljanjem kockanja u dužem vremenskom intervalu, a ovisnikom postaje osoba koja redovito i dugotrajno online kocka i trajno gubi kontrolu nad virtualnom mrežom i počne online hazardirati, ili točnije kad internet i kockanje gospodare i upravljaju njime. On

se ne može oduprijeti silnoj želji za kockanjem zbog čega zapostavlja svoje školske, obiteljske i društvene obveze, zanemaruje emocionalne i socijalne odnose. Ovisnost može biti i rezultat uvjerenja da kockanjem može riješiti životne i egzistencijalne probleme, od gubitnika postati dobitnikom, vratiti dugove i obogatiti se. Zato posjećuje online kockarnice, sudjeluje u različitim virtualnim igrama za novac, sve novčane transakcije vrši putem kreditne kartice i više ne igra što želi nego što mora jer „internet je dobar sluga, ali loš gospodar“, narušava zdravlje, izaziva ozbiljne financijske probleme, stvara dugove, remeti odnose u obitelji, ponekad je uzrok njezina raspada, ponekad vrši kriminalna djela, krađe, pronevjere, razbojstva da namakne novac za kockanje. Među online ovisnicima ima određen broj potencijalnih samoubojica, uživatelja i preprodavača droga, prostitutki itd.

Pojedinci alkoholom i drogom, makar nakratko, žele olakšati i zaboraviti patnje i muke, jer su neki zbog ovisnosti ostali bez posla, bračnog partnera, obitelji, imetka, zdravlja itd.

Kad govorimo o ovisnosti o online kockanju, valja reći: to je teška psihička kompulzija na hazardiranje koja ovisnika čini robom kocke, bez koje ne može normalno funkcionirati.

„Kockar prolazi kroz više faza, od faze postanka kockarom i ovisnikom do faze liječenoga ovisnika o kocki (Gnjato, 2009., str. 123.-124.). Nadalje, ono što ljude tjera na ovisnost o kocki obično je:

- visok stupanj radoznalosti
- tjeskoba ili depresija
- jak pritisak okoline, obično vršnjaka
- velika mogućnost zarade na lak i brz način i dr.

Razlika je između klasične i cyber kocke u tome što se prva igra uživo, a druga virtualno iz tople sobe, ne odlazeći u kockarnice. Inače, ulaganja, gubici, dobici, posljedice, motivi su jednaki. Prema tome, ovisnosti su, problemi i posljedice jednoga i drugog oblika kockanja podjednake.

Većina ljudi drži da se o ovisnosti može govoriti samo kad postoji određena biokemijska podloga i fizička vezanost uz opojnu tvar, a kockanje nije materijalno sredstvo ovisnosti.

Pritom zaboravljaju da ovisnost može uzrokovati i određena aktivnost koja u mozgu proizvodi jednake učinke kao i psihodjelatne tvari. Kockanje je dinamička akcija, izazov, a ne opipljiva psihoaktivna tvar (duhan, alkohol ili droga) koja izaziva ovisnost. Ovisnici o kocki i bilo kojem drugom obliku riskiranja zapravo su ovisni o učinku hormona koji djeluju na mozak za vrijeme izvođenja aktivnosti koja izaziva ovisnost.

Aktivnost potiče neurotransmitere, pojačava lučenje hormona sreće, stvara ugodu pa kockarske i njima slične ovisnosti nazivamo *ovisnostima ugone*. Dakle, sve što može stvoriti ugodu tijekom korištenja, a patnju i apstinencijsku krizu kada je uskraćeno, uzrokuje ovisnosti bez obzira na to radi li se o tvarima ili aktivnostima. U toj činjenici leži razlika između ovisnika i povremenih kockara. Naime, povremeni kockari koji s vremena na vrijeme uplate nekoliko kombinacija sportske prognoze ili odigraju jednu do dvije partije karata, dvije do tri igre na automatu i više to ne čine do nove zgone, a zbog toga ne osjećaju prisilu ni apstinencijsku krizu – uopće nisu ovisnici. Pokazatelj je ovisnosti apstinencijska kriza. Ovisnost o kocki ili bilo kojemu sredstvu bez psihodjelatnih svojstava, no s učinkom pojačanoga lučenja hormona sreće, stvara osjećaj ugone, uzbuđenja i euforije. Ponavljanjem te aktivnosti i stvaranjem ugone postupno dolazi do psihološke ovisnosti o kockanju koja je poput drugih ovisnosti, ali je često povezana s ovisnošću o internetu. Tu nastaje dvojba – stvara li internet ovisnika ili ovisnik rabi internet?

Ta su pitanja prije petnaestak godina potaknula psihologe da razmisle o tom tipu ovisnosti. Sve do danas to nije dovoljno razjašnjeno, no većina se složila da to nije stvarna bolest u smislu uspostavljanja dijagnoze. To su stanje ipak nazvali *ovisnost o cyber-kockanju i internetu* ili IAD (Internet Addiction Disorder). Bošković (2008., str. 5.) „Ovisnost o internetu kao formalni poremećaj nije još sastavnica međunarodne klasifikacije mentalnih poremećaja, iako se doneseni i predloženi istraživački kriteriji za sljedeću reviziju u kojoj će se vjerojatno taj poremećaj naći i to baš pod nazivom ovisnost o internetu ili Internet Addiction Disorder“.

Žalostan i poučan primjer

„Dugo sam na internetu igrao svekolike igrice, još kao srednjoškolac. Naprosto sam postao ovisnik o njima. Kocka me nikad nije privlačila. Moje kolege sa studija stalno se hvale kako uspijevaju nadmudriti suvremenu internetsku tehnologiju kockanja i klađenja. Bolje sam se snalazio na internetu nego oni, ali što se tiče kockanja prava sam neznalica. Pokušavali su nagovoriti me da zaigram, ali imao sam odbojan stav prema kockanju i nije bilo šanse da me nagovore. Onda su promijenili strategiju. Tražili su zakonitosti po kojima kockarski aparati na internetu nekad pobjeđuju, a nekad gube. Zamolili su me da malo proučim ta njihova rješenja jer im se često potkrada pogreška pa izgube. Rado sam to učinio, ali nijedno od rješenja nije dalo jamstvo da neće zakazati. Dugo smo raspravljali i analizirali razne kombinacije. Pokazali su mi kako to izvode putem kompjutera. Dok su oni igrali za novce, ja sam motrio i njih i aparate, ali mi na pamet nije padalo nikakva inovacija kojom bih pri-

jateljima pomogao da počiste internetsku kasu i obogate se. To me noću počelo proganjati, nemirno sam spavao, često se budio, ponekad imao i noćne more, a onda mi se jedne noći u snu pojavilo rješenje. Sjeo sam za kompjutor, u jednu ruku uzeo miša, u drugu kreditnu karticu, otvorio kladionični račun i počeo kockati. Vidio sam kako to prijatelji rade i nisam imao problema. Sve sam činio točno onako kako sam u snu doživio i stvarno sam dobio. Nije mi vrag dao mira, želio sam udvostručiti dobitak pa sam sve izgubio. Nastavio sam igrati, više sam gubio nego dobivao, ali su to bili sitni gubici. Po povratku s predavanja, opet sam nastavio i tako iz dana u dan čekao onaj veći dobitak. Sitno sam ulagao, pa sitno i dobivao i gubio. Dok sam se mogao kontrolirati bilo je u redu, lijepo sam se zabavljao i opuštao. Ne znam kad i kako sam prešao dugo nadziranu granicu ulaganja, koju godinu dana nisam nikad prešao. Izgubio sam nadzor nad kockanjem i sve je krenulo nizbrdo. Više se nisam zaustavljao. Ulagao sam sve više, dobivao sve manje. Nastala je prava drama. Nisam mislio na fakultet i ispite. Posuđivao sam novac od prijatelja i rođaka, ulagao stipendiju. Radio sam na građevini da zaradim novac i vratim dug, ali čim bih ga primio, odmah sam ga prokockao. I tko zna koliko bi trajala ta agonija da rođak nije došao od oca tražiti dug. Od susjede koja sa mnom studira doznao je da nekoliko mjeseci ne prisustvujem predavanjima. Bilo mu je jasno da sam zapao u velike probleme. Pričekao me u mojoj sobi. Iako je bio jako napet, mirno je rekao: ‘Sine, s tobom se nešto događa. U tebe sam imao puno povjerenje. Nisam te nadzirao. Danas sam sve doznao. Uzmi papir i sve lijepo opiši od početka do kraja. Ni ti ni ja nismo sposobni za razgovor. Kad se malo smirimo i ja to dobro proučim, o svemu ćemo pričati i naći rješenje. Tvoje je da izneseš istinu, a moje da poduzmem sve da se izvučeš iz tog kaosa, krize i zla u koje si zapao. Bez obzira koliko si duboko zaglibio, rješenje postoji.’

Sat vremena sam promišljao da li kazati istinu pa što bude ili reći samo dio i tako se lakše izvući. Na kraju sam zaključio da moram biti otvoren i iskren, kao što je i on prema meni. Kad sam bio hrabar praviti gluposti, moram biti hrabar i odlučno mu sve reći. Sjeo sam za kompjutor i sve opisao. Čuo je moje korake i izašao u predsoblje, uzeo papir i rekao: ‘O ovome mama ništa ne smije znati. Zašto da i ona pati? Riješit ćemo mi to i bez nje.’

Bilo je kasno a ja umoran od teškog posla ‘pod stresom’ zbog situacije u koju sam uvalio oca i sebe, legao sam i zaspao. Probudio sam se oko šest sati (kao da ću na posao), a pored moga kreveta sjedio je tata suznih očiju: ‘Dobro jutro, sine! Ja sam te razumio, sad poslušaj ti mene. Od danas ne ideš na posao, nego na fakultet. Tvoja su briga ispiti i studij, a ja ću podići kredit i vratiti dugove. Ništa drugo nije važno. Slažeš li se?’ ‘Hvala ti, tata, na razumijevanju i dobroti. Učinit ću što tražiš da se iskupim. Vjerujem u uspjeh’, rekao sam.“

Ovu iskrenu ispovijest povjerio nam je student kada nam se obratio za pomoć jer je zapao u tešku krizu. Uključen je u tretman psihologa, a uz velik trudom riješio se ovisnosti, položio ispite na fakultetu, ispunio obećanje i obradovao oca koji je mudro osmislio rješenje toga delikatnog i složenog problema. Njegov mudar način rješavanja problema treba slijediti.

Rana detekcija, povjerenje i dogovor – najbolja prevencija i sredstvo odvikavanja

Definitivno je i neupitno da u Hrvatskoj postoji fenomen ovisnosti o internetu i online kockanju. U Zagrebu je u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež otvorena dnevna bolnica u koju je godišnje bilo uključeno 15 novih ovisnika o računalu i internetu u dobi od 8 do 18 godina, no već se 2008. godine njihov broj povećao na 20. (Tomljanović, 2008., str. 72.). Tom problemu ozbiljnije se pristupa tek zadnje dvije godine, što nije dovoljno u odnosu na opasnost kojom prijete. Valja istražiti etiologiju, fenomenologiju, rasprostranjenost, educirati učitelje, djecu i roditelje u svim sredinama, na svim razinama od školske do državne, od vrtića do fakulteta.

Sve što se čini, čini se za mladu osobu ovisnu o internetu i cyber kockanju, pa onda se s njom o svemu valja dogovarati, koliko je god moguće treba je uključiti u donošenje plana prevencije, oduke i liječenja, te u njihovu realizaciju. Mijenjati se mora jedino ta mlada osoba. Nitko to ne može učiniti umjesto nje. Prijetnja, sila i ucjena ne pomažu. Sa svime što se događa ona mora biti suglasna. Mlada se osoba mora suočiti sa svojim problemom, a ne od njega bježati. Nakon suočavanja, sagledavanja i priznanja da problem stvarno postoji, prelazi se na drugi korak: jasno sagledavanje problema, prihvaćanje vlastite ovisnosti i kad se uvide njezine dimenzije, spozna vlastita nemoć da sami riješimo ovisnost, sljedeći bi korak bio potražiti pomoć stručnjaka, uključenje u tretman i odvikavanje.

Ovisnost podrazumijeva nemogućnost voljne kontrole nad vlastitim duševnim stanjem i postupcima. Zato je toliko teško odlučiti da „neću više kockati“ i još teže svoju odluku provesti u djelo. Ne valja eksperimentirati, pokušavati i odustajati i počinjati. Mudrije je tražiti stručnu pomoć psihijatra, defektologa ili psihologa koji će stručno i znalački pomoći pri ublažavanju emocionalnih smetnji koje su i dovele do ovisnosti.

PRIJE UKLJUČIVANJA U TERAPIJU OVISNIK TREBA UČINITI NEKOLIKO KORAKA.

1. PRIZNATI BAREM SEBI DA JE POSTAO OVISNIKOM I ZAKLJUČITI DA JE LIJEČENJE PRAVI PUT U ŽIVOT.
2. DONIJETI ČVRSTU ODLUKU, OJAČATI SNAGU DA BI MOGAO SVLADATI BOLNU APSTINENCIJSKU KRIZU.
3. O SVOJOJ ODLUCI OBAVIJESTITI RODITELJE, DJEVOJKU, PRIJATELJE, KOLEGE DA BI MU MOGLI POMOĆI.
4. POĆI U SAVJETOVALIŠTE PA ISKRENO I OTVORENO RAZGOVARATI SA PSIHOLOGOM O SVOM PROBLEMU, ODLUCI I ŽELJI, ZAMOLITI GA DA GA UPOZNA S PROCESOM TERAPIJE I APSTINENCIJSKOM KRIZOM.
5. INTERNET PREMJESTITI NA DRUGO MJESTO KAKO GA NA BI PODSJEĆAO NA DANE KADA JE KOCKAO.
6. MORA ZNATI DA PROCES ODVIKAVANJA I TRETMANA TRAJE DUGO, DA JE U POČETKU VRLO TEŠKO, A ZATIM POSTUPNO POSTAJE PODNOŠLJIVJE I BEZBOLNIJE.
7. BITI SPREMAN NA SURADNJU SA PSIHOLOGOM, PSIHIJATROM ILI TERAPEUTOM KOD KOJEGA BUDE U TRETMANU.
8. DOGOVORITI NAJPOVOLJNIJE VRIJEME POČETKA, JER JE VRLO VAŽNO BITI NEOPTEREĆEN PROBLEMIMA I KRIZAMA. POŽELJNO JE OBAVITI I ZDRAVSTVENI PREGLED.

Vremena za razmišljanje je prošlo, odluka donesena i sad treba jačati početni optimizam, čvrstinu volje i odlučnosti, te ostvarivati plan odvikavanja. O prekidu terapije ne smije se misliti jer samo odlučni i izdržljivi pobjeđuju. U slučaju teške apstinencijske krize, liječnik, uz psihoterapiju, prepisuje antidepresive i sredstva za smirenje. Svjesna, samostalna, mudra, promišljena odluka i kvalitetna priprema pola je uspjeha, a druga polovica se postiže vlastitim naporom, trudom i upornošću. „Svaki uspjeh trijumf je upornosti“, tvrdi S. Graff, a Hesiod dodaje: „Prije uspjeha bogovi odrediše da se čovjek oznoji.“ Za veliku pobjedu ne treba žaliti znoja, napora ni truda.

Tko je svjestan svoje ovisnosti, tko punom slobodom odlučivanja, samostalno, bez nagovora i pritisaka donese odluku o odvikavanju od ovisnosti, pokazuje punu odgovornost za vlastito zdravlje, svoje ponašanje i postupke – i sigurno će uspjeti. Zbog sebe samoga, zbog svoga ljudskoga dostojanstva i samopoštovanja, zbog vlastitih načela i savjesti odbacuje svoju ružnu naviku i ovisnost, mijenja svoje društveno neprihvatljivo ponašanje jer želi biti čvrst, moralan, korektan i iskren, poštovati i voljeti ljude, postati uzoran sin/kćerka svojih roditelja. To su temeljne vrednote i cilj mladića i djevojaka u pubertetu i adolescenciji. Učinili su prvi značajan korak, zaslužuju povjerenje, podršku, pomoć i priznanje, ne samo roditelja i profesora nego i svih ljudi. Isus je rekao: „Učini prvi korak pa ću te pogurati!“ Korak

djece, tinejdžera koji su jakom željom, odlukom i snagom volje odbacili ovisnost o internetu i online kockanju i njihove su želje u toj burnoj razvojnoj fazi usmjerene na samodokazivanje, a pobjeda ovisnosti je prava i zdrava afirmacija i jamac da zaslužuju pravo na punu slobodu odlučivanja. Nastojanje je pozitivno kad ga prate odgovornost za donesene odluke i njihovo ostvarenje, sposobnost vladanja nad sobom, nadziranja ponašanja, odolijevanja kušnji, izazovu interneta jer će ga, kad bude siguran da neće recidivirati, koristiti za potrebe učenja i svih onih blagodati koje internet pruža ljudima. O svmu će se dogovarati s roditeljima koji će mu barem u početku puno pomagati u sigurnom održanju apstinencije. Sve što su činili prethodno su dogovarali, bez straha, iskreno, otvoreno, korektno.

Narod kaže: „Dogovor kuću gradi, nesloga razgrađuje.“ Što više dogovora, to je manje zloporabe interneta. I na kraju, završimo mudrom izrekom velikog rimskoga komediografa Terencija: „Bolje je djecu uz sebe vezati osjećajem poštovanja i nježnosti, nego strahom!“

Literatura

- Anić, V., Goldstein, I. (2007.), Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Jutarnji list i Novi Liber.
- Bošković, G. (2008.), Virtualni svijet umjesto stvarnog, *Živjeti zdravo*, 10, 4-6.
- Dragičević, D. (1999.), Kompjutorski kriminalitet i informacijski sustav. Zagreb: Informator.
- Gnjato, V. (2009.), Čovjek u raljama ovisnosti. Rijeka: Liber.
- Mataija Redžović, A. (2008), Ovisnosti – Ponuda „a la carte“, NZL, 49(576-577); 4-7.
- Nekić, M. (2006.), Oprez: Stručnjaci upozoravaju na negativne posljedice globalne internetske mreže na mlade – Sto trideset tisuća ljudi u Hrvatskoj ovisno o Internetu, *Vjesnik* od 7. i 8. listopada
- Sambol, D. (2007.), Dijete i kompjutor – Oruđe za učenje i zabavu, NZL, 574-575; 10-11
- Tomljanović, V. (2008.), U raljama kompjutora, *Doktor u kući*, 125; 70-72.
- Zuckerman Itković, Z. i Prostran, V. (2009.), Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zadru, *Kriminologija i socijalna integracija*, 17 (2);105-114.
- Web stranica: www.poliklinika-djeca.hr (Rezultati istraživanja o iskustvima djece pri korištenju Interneta – autori: Hrpka, H., Krmek, M., Buljan-Flander, G.)

INTERNET AND ONLINE GAMBLING ADDICTION – HOW TO PREVENT THEM?

Summary

Online gambling is a new form of games of chance and addiction. It has entered our homes and become popular with children and adolescents, offering false hopes of high wins at games such as roulette, poker, betting and other forms of gambling.

After providing a short presentation of the pros and cons of the internet and a definition of online gambling and describing how young people develop an addiction for it, the author points at how young people become victims of gambling. He provides specific instructions for parents regarding finding out if their child is an online gambler and what measures to take to prevent it or to cure their addiction to online gambling. He pleads for compromise when trying to reach a solution, without the use of force, intimidation, punishment and threats. By giving an example of a father, who after finding out about his child's addiction successfully solves the problem, the author recommends that parents should act in a similar way in case they end up in a similar situation.

Key words

online gambling, virtual playrooms, gambling addiction, internet addiction, cyber crime